

Zápis

z 11. jednání Komise pro spravedlivé důchody (dále jen „KSD“ nebo „Komise“)
konaného dne 3. července 2020

Předsedkyně přivítala přítomné s radostí, že se jednání uskutečňuje „face to face“, omluvila krátké opoždění ministryně, zrekapitulovala dosavadní činnost KSD a uvedla předpoklady vývoje její další činnosti, jak byly popsány na prezentovaném slidu č. 2.

Stručně popsala v mezidobí proběhlá jednání s experty OECD, kteří nyní analyzují český důchodový systém a na základě této analýzy doporučí ČR patřičné změny; přitom zdůraznila, že na dílčí informace vydala OECD přísné embargo do října t. r., kdy bude celá zpráva veřejně prezentována, ale uvedla, že byla ze strany OECD zmocněna popsat velmi hrubé obrysy obsahu studie.

Dnešní poradou rozdělila na dvě části – všeobecnou a podrobnou, týkající se hlavního tématu, tj. podmínky doby pojištění pro nárok na starobní důchod.

P. Bauer zmínil, že předpokládal, že dnešní jednání bude především uvozeno popisem socio-ekonomické situace, v níž se ČR nachází v době dozívání covidové pandemie, tj. zda má činnost KSD dále ještě smysl. Podotkl, že neočekává od zprávy OECD příliš nového, co by dosud nebylo známo.

Předsedkyně k první poznámce uvedla, že k tomu se jistě vyjádří ministryně, ale za sebe může uvést, že čas na další kroky je právě teď – netřeba čekat, neboť čím později se důchodová reforma provede, tím bude dražší. Potvrdila, že dosavadními zjištěními OECD překvapena nebyla, a proto odkázala na slide č. 3 a 4. Dále pokračovala stručným komentářem ke slidům č. 6 až 13, které obsahovaly rozpracování hlavního dnešního tématu, a předala slovo ministryni.

Ministryně se omluvila za opoždění a zdůraznila, že od samého počátku vzniku KSD se drží hlavní teze, že nebude prosazovat důchodovou reformu (dále jen „DůchR“) na sílu (po zkušenostech s předchozími zásadními kroky předchozích vlád). DůchR se stihnout dá, najde-li se politická vůle napříč spektrem; vlastní práce zahájíme koncem srpna t. r. Na Koaliční radě příští týden by měly být projednány dvě zásadní otázky: bonus 500 Kč/dítě a tzv. předčasné starobní důchody (náročné profese). Chtěli bychom (tj. ČSSD) udělat maximum pro to, aby se změnila i architektura důchodového systému. Velkým tématem v dané oblasti bude prezentace finální zprávy OECD, což se očekává v říjnu t. r. Lze poznamenat, že v únoru odhadované náklady DůchR, které vytvářely jednu z překážek, se v době pandemie zrelativizovaly, takže toto by neměl být hlavní problém. DůchR je hlavní prioritou této vlády, ďábel může být skryt v detailu, ale činnost KSD bude v říjnu pokračovat.

Předsedkyně upřesnila další rozdělení diskuse na „k OECD“ a „k podmínce potřebné doby pojištění“.

P. Samek zpochyboval, zda zpráva OECD sdělí něco nového oproti závěrům všech dosavadních komisí, které se zabývaly důchodovou oblastí. Položil řečnické otázky, zda letošní deficit státního rozpočtu (dále jen „SR“) 500 mld. Kč bude stačit a jak se budou schodky vyvíjet v dalších letech, a proto doporučil se zaměřit na to, jak na takovou situaci reagovat. Zpochybnil též omezení na „pouze“ dvě varianty řešení (tj. snížení potřebné doby beze změn ve výši důchodu, resp. za cenu krácení důchodu z nultého pilíře) a jako příklad třetí varianty naznačil přezkoumání institutu náhradních dob. Vystoupení zakončil klíčovou otázkou způsobu financování důchodů v nejbližších letech.

P. Dolejš stručně zrekapituloval vývoj nejbližší doby: 7. července třetí čtení novely zákona o SR na rok 2020, do 30. října bude do PSP doručen návrh SR na rok 2021 a v novele zákona o rozpočtové odpovědnosti je parametr strukturálních deficitů rozvolněn na 4,5 %. Ve veřejném prostoru kolují zprávy o tom, že důchody v roce 2021 by neměly být valorizovány nad zákonem stanovená pravidla. Je třeba si říci, zda systémová změna má podmiňovat další fiskální rozhodnutí, a tedy jak přerozdělit břemeno, což je ovšem téma na jiné fórum. Proto nedělejme z KSD komisi pro SR na rok 2021. Ovšem je – na rozdíl od ministryně – spíše skeptik, pokud jde o to stihnout DůchR v tomto volebním období; jak se budou blížit volby, bude slábnout ochota cokoliv řešit.

P. Hutař oceňuje, že se na pořad KSD dostala problematika potřebné doby. Upozorňuje však, že v letech 1995 až 2018 převažoval počet nezaměstnaných nad počtem volných míst 250 tisíc. To bude mít za následek, že již po roce 2025 vzroste počet „dříve nezaměstnaných“, kteří nebudou mít nárok na starobní důchod. Nepřijímá argument, že na průběžnou informaci o zápočtu péče o dítě nejsou programy. My ovšem nevíme, kolik lidí po roce 2025 nebude mít nárok; je třeba tuto mezeru zacelit.

P. Vostatek zdůraznil, že OECD předkládá špatná data. V Nizozemsku je např. potřebná doba pojištění 45 let, i když tomu neříkají „doba pojištění“, nýbrž „doba bydlení“. Ve Velké Británii je nárok na rovný důchod za 35 let. V řadě zemí existuje pojistný důchod, ve Švédsku došlo k „převratu“, kdy vyšší býval pojistný důchod, nyní se však poměr obrací. Jako jednoduchý návrh uvedl, že rovný důchod by měl být financován z daní, z doby pojištění udělejme dobu bydlení a ponechme ji na 35 letech. Dnes je u nás důchod ze 70 % „rovný“ a pouze pojistná část činí 30 %.

Předsedkyně oponovala, že dobu pojištění nelze srovnávat s dobou bydlení.

P. Martínek uvedl, že DůchR chápal jako vyřešení dlouhodobé udržitelnosti. Zajímalo by ho však, jak jsou v jednotlivých státech nároky promítnuté do výše a jak vypadá digitalizace ČSSZ. A jak vypadají zápočty (a nároky) pro zahraniční zaměstnance? Kromě toho podklady jsou poměrně nedostatečné.

Ministryně zdůraznila, že DůchR má mít 3 cíle: nejen udržitelnost, ale i srozumitelnost a spravedlnost.

P. Holub doplnil, že ve studii z roku 2015, která je ke stažení na webu VÚPSV, jsou diskutované údaje za jednotlivé státy shromážděny.

P. Pekarová Adamová položila dva dotazy – jaký je pohled MF na předložené návrhy a zda je přítomen zástupce hnutí ANO (není).

P. Marvan uvedl, že pro MF je vždy zásadní faktor udržitelnosti; znovu připomínáme posun důchodového věku; bez změny daňového mixu DůchR řešit nelze, protože je třeba úměrně provázat tři zásadní přístupy:

- a) snížit počet osob, jimž bude přiznán důchod,
- b) snížit náhradový poměr,
- c) zvýšit příjmy.

Rozdíl mezi výdaji dnes a v roce 2060 je tak velký, že jen z daní jej nelze zaplatit.

P. Pernes připomněl, že úkolem KSD je připravit spravedlivou koncepci důchodů. K podmínkám nároku na starobní důchod uvedl, že poslední dvě komise k důchodům nedělají nic více, než že diskutují o důchodovém věku; přitom ten je však nastaven, byť se v 5letých intervalech může měnit – princip však měnit nelze. V podmínce potřebné doby vidí problém, pokud její hodnotu snížíme: dnes je tzv. předčasný starobní důchod v průměru o 2 160 Kč nižší než řádný – kdo to bude stávajícím poživatelům kompenzovat? Pokud jde o řešení, přimlouvá se za varianty C.

Předsedkyně podotkla, že téma je otevřeno, protože ve studii OECD je významně zmíněno, to však neznamená, že se to musí řešit.

P. Bauer znovu připomněl, že schodek 40 mld. (v únoru) a 500 mld. (v projednávané novele) jsou čísla tak diametrálně odlišná, že KSD by se měla přetransformovat. Má pocit, že z vládní komise se stává komise sociálně-demokratická. Přitom výchozí závěry jsou jednoduché: chceme-li řešit nízké důchody, udělejme rovné, ale chceme-li úroveň pozvednout, vzniknou další náklady.

Ministryně shrnula, že krize ukázala, že závěry KSD z února jsou správné. Slýchávali jsem, že stát není zapotřebí, při krizi (tedy zastavené ekonomice) se však tyto argumenty staly nepřesvědčivými. Máme-li být na krizi připraveni, musíme mít robustní sociální systém, což je podmíněno robustním daňovým systémem. Vítá, že KSD jedná věcně (a nikoli pouze politicky až ideologicky), a proto je přesvědčena, že DůchR bez spravedlivé daňové reformy (dále jen „DaňR“) provést z podstaty věci nelze, neboť spravedlivé důchody musí být podloženy spravedlivým rozložením daňového břemene. Tuto debatu jsme absolvovali v pondělí na jednání vlády v průběhu projednávání paušální daně, protože považují za velmi nespravedlivé, aby zaměstnanci a důchodci „táhli“ státní rozpočet.

Předsedkyně uvedla, že čím později se DůchR a DaňR udělají, tím budou dražší. Všichni daňoví experti mají představu, jak se má daňový mix změnit. DaňR se musí udělat během 5 let. Technická varianta DůchR je podmíněna DaňR.

P. Vostatek připomněl, že své návrhy a postoje publikoval v článku v odborném časopise „Fórum sociální politiky“ (č. 1/2020).

Na margo srovnání s důchody ve Velké Británii poznamenal, že tzv. státní důchod je sice na úrovni 26 % průměrné čisté mzdy, ale průměr vícezdrojových příjmů v důchodu činí až 50 % průměrné hrubé mzdy.

P. Potůček nastínil, že nárok na důchod je ovlivněn 3 faktory: důchodovým věkem, potřebnou dobu pojištění a náhradními dobami. Současný systém je nespravedlivý ke studentům – již v předchozí komisi byl návrh to řešit. Připomněl též kanadský systém, kde není třeba první dvě podmínky splnit „plně“ – rozdíl se řeší odpočtem.

Předsedkyně rovněž plaidovala za podporu vzdělání.

P. Matějček (KVOP) připomněl, že až změna od roku 2010 vyvolává potřebu se potřebnou dobou zabývat. Alternativa, tj. snížení potřebné doby beze změn ve výši důchodu, resp. za cenu krácení důchodu z nultého pilíře) se jeví jako nedostatečné, protože jakýkoliv (i nízký) důchod je lepší než nepojistné systémy. Mrzí je, když ze 100 tisíc žádostí ročně je 5 tisíc zamítnuto, se hovoří o pouhých stovkách. Podporuje rozpracování všech variant a preferuje obě varianty C, spíše tedy C1.

P. Š. Jelínková uvedla, že KDU-ČSL dlouhodobě podporuje snížení podmínky potřebné doby. Nejblíží jí jí varianta C1, ale i tu pokládá za komplikovanou. Podporují snížení na 15 nebo až na 10 let při zachování dosavadních důchodových věků. Částka 10 500 Kč je málo; kromě toho by se mělo posílit zvýšení za více než minimální dobu pojištění a za dobu výdělečné činnosti po nároku na starobní důchod.

Po přestávce připomněl p. Vostatek, že doba studia nemá s pojištěním nic společného – v době jejího zavedení v 60. letech šlo (vzhledem k tehdejším mzdovým vztahům) spíše o kompenzaci za dobu bez výdělečné činnosti.

P. Holub pak doplnil, že osoby s VŠ vzděláním nejsou skupinou ohroženou chudobou.

P. Dryml poznamenal, že politická shoda by měla být zájmem ministryně; k rovným důchodům poznamenal, že je-li výše nízká, vyvolá to tlak na nepojistné systémy. Uvedl, že OECD poukázala na nešvar, že se v ČR parametry výpočtu stále mění, a přimluvil se za zvýšení bonifikace pracujících důchodců, kteří drží velkou část naší ekonomiky.

Předsedkyně připomněla, že výchozím bodem nové konstrukce výpočtu důchodů je, aby si nikdo nepohoršil.

P. Dryml pak položil otázku k MF, kdy se má DůchR zavést (aby byly připraveny zdroje).

Předsedkyně podotkla, že technická varianta nevytváří v prvních 5 letech žádné zvýšené náklady a p. Šatava doplnil, že po 5 letech by šlo o řád desítek mld. Kč.

Z publika zaznělo, že nulové náklady nejsou z podstaty věci možné, k čemuž ministryně na vysvětlenou dodala, že to bude kompenzováno spravedlivým, tj. zvýšeným, pojistným OSVČ.

P. Kahoun upozornil, že provádí-li se určitá dílčí „oprava“, vzniknou její důsledky v systému na jiném místě – pak je otázkou, co je spravedlivé. Dosavadní diskuse se opět vrací k základní otázce – pojištění nebo zabezpečení? Politici by měli přesněji vymezit rámec, z něhož by bylo patrné, kde je hranice mezi pojistnou a solidární složkou. Podle kompetenčního zákona (č. 2/1969 Sb., ve znění pozdějších předpisů) je pojistné (a tedy i pojistný systém) v gesci MPSV – vše ostatní je již politika.

P. Sklenák namítl, že KSD je složena tak, aby více odborníků s méně politiky mohli dospět k nějakému závěru. Bylo by vhodné vypracovat harmonogram dalších kroků, přičemž důchodový systém by měl být předvídatelný dlouhodobě; KSD by se však měla na něčem dohodnout.

Předsedkyně slíbila, že harmonogram zašle a dodala, že další jednání komise se předpokládá v září s tím, že datum bude upřesněno. Jednotlivosti DůchR budou záviset na výsledcích politických vyjednávání, protože v důsledku pandemie se změnila doba i rozpočtové možnosti. A zopakovala, že čím později se DůchR provede, tím bude dražší.

P. Hutař připomněl, že se KSD příliš nezabývá invalidními důchody a jejich transformací na důchody starobní, zejména u invalidních důchodů pro první nebo druhý stupeň invalidity – jde o 250 tisíc osob. Jejich podíl na uchazečích o zaměstnání je 14–18 %, takže vzniká kategorie důchodců, kteří budou mít nižší důchody. Kritizuje též zrušení zápočtu studia, což činí propad u procentní výměry důchodů o 7,5 %. Odhaduje, že po roce 2025 bude 250 tisíc nezaměstnaných, kteří nebudou mít nárok na starobní důchod.

P. Holub upozornil, že průměrná započtená doba pojištění činí 45 let (když potřebná doba činí 35 let); připomněl, že principem zrušení zápočtu doby studia bylo odstranění protismyslnosti solidarity (tj. solidarity nízkopříjmových s vysokopříjmovými).

P. Martínek podotkl, že se přiklání k variantám C1 a C2; doporučil, aby u zahraničních pracovníků činila potřebná doba do 65 let věku 15 (20) roků.

Předsedkyně pak navrhla usnesení, že KSD doporučuje dále rozpracovat varianty měkčích podmínky potřebné doby pojištění.

Hlasování:

+	-	Z
16	4	4

P. Potůček připomněl, že byl členem 2 komisí zabývajících se důchody, stávající je již šestá a společné pro všechny bylo, že začaly a skončily v jednom volebním období. Navrhl, aby komise přesáhla horizont jediného volebního období.

Ministryně debatu o úvaze dalšího usnesení v tomto směru uzavřela s tím, že do příštího jednání KSD bude návrh takového usnesení rozpracován a upřesněn.

Předsedkyně pak na závěr specifikovala, že harmonogram dalšího postupu prací KSD bude rozeslán členům Komise.

Zapsal: Voříšek